

Електронні документи як об'єкти дослідження в межах компетенції судового експерта-економіста

Тетяна Шепітко

судовий експерт сектору економічних досліджень та досліджень у сфері інтелектуальної власності, Одеський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, м. Одеса, Україна, e-mail: Tania_87@i.ua

Розглянуто використання електронних документів як об'єктів дослідження судової економічної експертизи, їх проблеми та перспективи використання, нормативне врегулювання норм законодавства.

Ключові слова: судовий експерт; економічна експертиза; електронні документи; електронний цифровий підпис; об'єкти дослідження.

Electronic Documents as Objects of Research within the Competence of the Forensic Expert Economist

Tatyana Shepitko

The use of electronic documents as objects of forensic economic examination research, their problems and prospects for use, and regulatory regulation of legislation are considered.

Keywords: forensic expert; economic expertise; electronic document; electronic digital signature; objects of research.

Доволі поширеним явищем завдяки розвиткові нових технологій та збільшенню обсягів інформації є перехід до електронного документообігу. Наявна тенденція поступового витіснення паперових документів та стрімкого розвитку електронних. Тому під час проведення досліджень в судовій економічній експертизі важливим є розгляд проблеми використання електронних документів як об'єктів дослідження та розроблення єдиних підходів до проведення експертиз. Під час дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку та звітності, важливо окреслити особливості дослідження електронних документів у межах судової економічної експертизи.

Поняття «електронні документи» легалізовано в Україні у 2003 р. зако-

нами «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронний цифровий підпис». Під електронним документом розуміють документ, інформацію в якому зафіксовано у вигляді електронних даних, включно з обов'язковими реквізитами [1]. Під час проведення судової економічної експертизи експерт досліджує первинні документи, складені як в письмовому, так і в електронному вигляді, які повинні мати обов'язкові реквізити, тобто дотримуватись вимог законодавства про електронні документи та документообіг, що встановлено п. 2 ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2].

Важлива вимога під час дослідження електронного документа — електронний цифровий підпис, який

є головним реквізитом електронного документа. Електронний цифровий підпис накладається відповідно до законодавства про електронні документи та електронний документообіг згідно з п. 2.5, гл. 2 Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку [3].

Законом України «Про електронні довірчі послуги» та Міністерством Юстиції України регулюється видача та користування кваліфікаційним електронним підписом (КЕП), який має таку ж юридичну силу, як і підпис від руки. Електронні документи, своєю чергою, мають повну юридичну силу [4].

Науковці та практики: О. Кожушко, Т. Рева, В. Ковальчук, С. Петруха, С. Бурштин, А. Коваленко, О. Коваль та інші — досліджували електронний документ як об'єкт дослідження, його актуальність, проблематику, питання компетенції судових експертів-економістів під час проведення дослідження документів в електронній формі, проблеми застосування та використання, правові аспекти. Ці та інші вчені зробили значний внесок у розвиток судової економічної експертизи шляхом розроблення наукових методик дослідження електронних документів; аналізування проблемних аспектів застосування сучасних інформаційних технологій в експертній практиці; формулювання пропозицій щодо вдосконалення законодавства та нормативної бази, яка регулює судову експертизу електронних документів. Т. Ревою наголошено на тому, що формування та використання електронних докумен-

тів, їх специфічна фізична та логічна структура перебувають у прямій залежності від програмного забезпечення та інформаційних технологій; висвітлено особливості дослідження електронних документів, виокремлено пов'язані з ними переваги щодо термінів і якості судових економічних експертиз (швидка та якісна вибірка, поділ даних за будь-яким принципом відповідно до можливостей формату представленого матеріалу, можливість виписки будь-яких розрахунків, узагальнення необхідних відомостей за податкові періоди тощо); окреслено труднощі, з якими стикаються експерти під час таких досліджень [5]. На думку О. Кожушко, судова економічна експертиза є процесуальною формою дослідження на основі спеціальних знань у різних сферах економіки, господарського аналізу, ревізії та контролю первинних облікових документів, бухгалтерських та податкових реєстрів, фінансової звітності суб'єктів господарювання різних форм власності з метою вирішення широкого кола питань, що виникають під час розслідування економічних злочинів та судового розгляду господарських суперечок. У межах проведення експертизи здійснюють дослідження не тільки первинних та облікових документів, створених у процесі діяльності підприємств (фізичних осіб), а й інших документів, які містять «сліди» певних фінансово-господарських операцій: баз даних податкових органів, реєстрів документів, електронної звітності, витягів даних з інформаційних інтернет-платформ тощо [6].

Вимогами «Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень» використання електронних документів під час проведення судової економічної експертизи, які сформовано в електронно-обчислювальному вигляді, обмежено умовою наявності таких документів у роздрукованому вигляді із обов'язковим завірненням роздруківок в установленому порядку. Особливе значення має обґрунтованість їх використання для забезпечення доказової сили таких документів [7].

Експерти-економісти не можуть у межах своєї компетенції вирішувати питання, пов'язані з юридичною доказовістю електронних документів та юридичною обґрунтованістю облікових даних. Тому сьогодні залишається дискусійним питання щодо можливості застосування експертами відомостей на електронних носіях під час проведення досліджень судових економічних експертиз та вихід за межі спеціальних знань через наявність істотних відмінностей електронних документів від документів у паперовій формі.

Отже, документи, надані в електронному вигляді, не можуть використовуватись як об'єкт дослідження судовим експертом-економістом, тому що на сьогодні це не передбачено чинним законодавством України. Необхідно надавати оригінали бухгалтерських документів або належним чином завірнені копії.

Проведення досліджень документів в електронній формі потребує

нормативного врегулювання, подальшого удосконалення питання щодо порядку надання документів в електронній формі та нових методичних напрацювань.

Перелік джерел посилання

1. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 15.09.2025).
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 15.09.2025).
3. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : затв. наказ. Мінфіну України від 24.05.1995 р. № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (дата звернення 15.09.2025).
4. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення 16.09.2025).
5. Рева Т. М. Електронні документи як об'єкт судової економічної експертизи. *Криміналістичний вісник*. 2019. № 2 (32). С. 53—59. DOI: 10.37025/1992-4437/2019-32-2-53 (дата звернення: 16.09.2025).
6. Дікань Л. В., Понікаров В. Д., Кожушко О. В. Судово-економічна експертиза : навч. посіб. Харків, 2014. 431 с.
7. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 16.09.2025).